

Mendelova univerzita v Brně
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Vývoj osídlení a sídelní struktury na příkladu obce
Ořechov**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
PhDr., Dana Hübelová, Ph.D.

Vypracovala:
Jana Štercová

Brno 2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Jana Štercová**
Studijní program: Regionální rozvoj
Obor: Socioekonomický a environmentální rozvoj regionu
Název tématu: **Vývoj osídlení a sídelní struktury na příkladu obce Ořechov**
Rozsah práce: 50-60

Zásady pro vypracování:

1. ÚVOD
 - zdůvodnění volby tématu, význam sledování a hodnocení vývoje sídelní struktury
2. CÍLE A METODIKA
 - hlavním cílem práce bude vytvořit komplexní obraz o změnách sídelní struktury a vývoji obce Ořechov,
 - v bakalářské práci budou využity následující metody: 1) teoretické znalosti získané z literatury (rešerše), 2) historická metoda, 3) metoda terénního výzkumu (rozhovory, mapování), 4) kartografická metoda.
 - pro tvorbu map bude použit program Microstation Bentley.
3. LITERÁRNÍ PŘEHLED
 - přehled poznatků z odborné literatury týkající se zvoleného tématu, publikace související s problematikou vývoje sídelní struktury.
4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA
 - vymezení a definice základní pojmů,
 - metodika zjišťování dat a podkladů k vývoji sídelní struktury,
 - metodika zpracování dat.
5. VÝSLEDKY PRÁCE
 - prezentace vývoje sídelní struktury a sídelních jednotek obce Ořechov,
 - analýza historických událostí a jejich ekonomických a sociálních vlivů a důsledků pro vývoj obce,
 - prezentace prostorového vývoje sídelní struktury a osídlení.
6. ZÁVĚR
 - stručné shrnutí dosažených výsledků,
 - komplexní zhodnocení,
 - doporučení a opatření.
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Seznam odborné literatury:

1. ŽAMPACH, V. – KAŠUBOVÁ, M. *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno – venkov*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000. 750 s. ISBN 80-850-4879-5.
2. KOL, K. *Ořechovská kronika 1990-2005*. Ořechov. Ořechov: OBECNÍ ÚŘAD OŘECHOV, 2005.
3. POLEDŇA, J. *Ořechov, Ořechovičky, Tikovice: Válečná léta 1939-1945*. Ořechov: OÚ, 2010.
4. KOL, K. *Kronika obce Ořechov 1946-1984*. Rajhrad: Fond C241 MNV: STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV BRNO-VENKOV. , 1985.
5. SLAVÍK, F. *Vlastivěda Moravská: Místopis Moravy*. Brno: MUSEJNÍ SPOLEK V BRNĚ, 1900.
6. KOL, K. *1. vojenské mapování (1764-1768) – Theil des Brinner Creys zwar die gegend bey Mederitz und Raygern Lauczitz und Chirlitz*. Brno: Brno, 1900.
7. SÁDLO, J. a kol. *Krajina a revoluce : významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. 3. vyd. Praha: Malá Skála, 2008. 255 s. ISBN 978-80-86776-06-4.

Datum zadání bakalářské práce: květen 2014

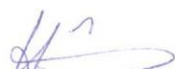
Termín odevzdání bakalářské práce: prosinec 2015

L. S.

Jana Štercová
Autorka práce

Ing. Kristina Somerlíková, Ph.D.
Vedoucí ústavu

PhDr. Dana Hübelová, Ph.D.
Vedoucí práce

prof. Dr. Ing. Libor Grega
Děkan FRRMS MENDELU

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: **Vývoj osídlení a sídelní struktury na příkladu obce Ořechov** vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

V Brně dne:.....

.....

podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce paní PhDr. Daně Hübelové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a trpělivost při vytváření mé práce. Dále bych chtěla poděkovat Katastrálnímu úřadu pro Jihomoravský kraj za poskytnutí map potřebných k vytvoření práce a umožnění použití programu Bentley. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za jejich trpělivost a psychickou podporu.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou geografie sídel a sídelních struktur uvedenou na příkladu obce Ořechov. Analyzuje postavení obce metodou terénního výzkumu, metodou historickou, kartografickou, statisticko-matematickou a metodou srovnávací. Mapuje obec pomocí historických událostí, které měly výrazný dopad na vývoj a podobu sídelní struktury obce.

Výstupem bakalářské práce je srovnání historických map obce a jejich transformace do mapy současné pomocí programu Microstation Bentley. V práci byly použity výhradně fotografie ze soukromého archivu autorky nebo osobně pořízené její osobou.

Klíčová slova

Geografie sídel, sídelní struktura, pozemková evidence

Abstract

This bachelor's thesis deals with the geography of settlements and settlement structures shown on the example of the village Ořechov. It analyzes the status of municipalities by field research, by historical, cartographic, statistical and mathematical method of comparison. It is mapping the village using historical events that had a significant impact on the development of the settlement structure and appearance of the village . The outcome of this thesis is the comparison of historical maps of the village and their transformation into maps currently using Microstation Bentley. In this work only photos from the private archives of the author or personally taken by her were used.

Key words

Geography of settlements, residential structure, land registry

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Metodika a cíle.....	2
2.1 Metody geografie sídel.....	2
2.2 Cíle práce.....	2
3 Teoretická východiska.....	4
3.1 Geografie sídel.....	4
3.2 Sídlní jevy, sídla.....	4
3.3 Vesnická sídla.....	5
3.3.1 Vymezení a druhy vesnických sídel.....	5
3.3.2 Fyziognomie venkovských sídel.....	6
3.3.3 Plužina.....	7
3.3.4 Rozdělení plužiny.....	8
3.3.5 Geomorfologické typy vesnických sídel.....	9
3.3.6 Funkce venkovských sídel.....	11
3.4 Stručná historie pozemkových úprav.....	13
4 Výsledky práce.....	18
4.1 Obec Ořechov.....	18
4.1.1 Infrastruktura a vybavenost obce.....	18
<i>Materiální formy</i>	18
<i>Sociální formy</i>	19
4.2 Původ jména obce.....	19
4.3 Archeologické nálezy na území obce.....	20
4.4 Nejstarší písemné památky.....	22
4.5 Významné historické události obce a jejich vliv na rozvoj obce.....	22
4.5.1 Události do konce 19. stol.	22
4.5.2 Události 20. stol.	25
<i>Obec za 2. světové války</i>	25
4.6 Sloučení obcí.....	26
4.7 Katastr Ořechova.....	26
4.8 Ořechovské tradice.....	28
4.8.1 Ořechovský kroj a tradiční oblečení.....	28
4.8.2 Lidové zvyky.....	29

4.9	Podoba obce a obydlí	30
4.9.1	Fyziognomie obce	30
4.10	Srovnání budov Ořechova v průběhu let v obrázcích.....	31
4.11	Funkční struktura obce.....	35
4.12	Doplňky architektonicko-urbanistické kompozice Ořechova v obrázcích.....	37
5	Rekonstrukce vývoje sídelní struktury obce pomocí historických map	39
5.1	Müllerova mapa Moravy - 1742	40
5.2	Seutterova mapa Moravy – polovina 18. století	40
5.3	1. vojenské mapování – 1764-1768	41
5.4	Povinné císařské otisky – 1825	41
5.5	Rekonstrukce podoby obce	43
	<i>Tikovice</i>	44
	<i>Ořechovičky</i>	45
6	<i>Závěr</i>	50
7	<i>Seznam použité literatury</i>	51
	Ostatní zdroje.....	52
8	<i>Seznam Obrázků</i>	53
9	<i>Seznam Tabulek</i>	54

1 Úvod

Sídelní struktura České republiky v dnešní podobě, je výsledkem postupného vývoje státu a je ovlivněna různými faktory z historie. Sídla, která jsou základními prvky sídelní struktury, se vyznačují různými prostorovými vztahy, vazbami a vnitřním uspořádáním. Osídlení je mimo jiné ovlivňováno hlavně historickými událostmi, které se negativně nebo pozitivně odráží na jejím vývoji. Sídlo je seskupením většího počtu usedlostí (město) nebo menšího počtu usedlostí (vesnice). (Nesvatbová, 2012)

Bakalářská práce se zabývá vývojem osídlení a sídelní struktury na příkladu obce Ořechov. Zaměřila jsem se hlavně na problematiku vesnických sídel, jelikož se obec Ořechov řadí do kategorie vesnic. Důraz byl kladen na fyziognomii, geomorfologické typy vesnických sídel a na jejich funkční strukturu. Vzhledem k tomu, že se v praktické části zabývám mimo jiné také rekonstrukcí historických map, tak jsem do teoretických východisek zařadila i stručnou historii pozemkových evidencí České republiky.

Strukturu praktické části jsem rozdělila na popis oblasti obce Ořechov a její infrastrukturu a vybavenost a historický vývoj obce. V další části jsem aplikovala poznatky z literárního přehledu a popsala fyziognomii obce a podobu obydlí. Na tuto kapitolu navazuje srovnání budov Ořechova v průběhu let na příkladu obrázků. Dále pokračuje ukázka doplňků architektonicko-urbanistické kompozice obce a popis její funkční struktury. Poslední kapitolou praktické části je rekonstrukce vývoje sídelní struktury obce pomocí historických map.

2 Metodika a cíle

2.1 Metody geografie sídel

Komplexní pojmání osídlení vyžaduje i používání různých metod, sloužících k charakteristice faktorů vedoucích k objasnění zákonitosti jeho utváření.

Mezi základní metody geografie sídel podle Tarabové (1983) patří:

- a) **Metoda terénního výzkumu** – je založená na šetření v terénu, zahrnuje přímé pozorování sídel, sběr materiálu pomocí dotazníku a mapování v terénu
- b) **Metoda historická** – je určena k poznání geneze sídel a osídlení na základě studie starých map a plánů, historických pramenů a statistik, slouží k analýze dřívějšího rozmístění a podoby sídel
- c) **Kartografická metoda** – studium a sestavování témat map osídlení, při použití vhodně zvolených metod znázornění
- d) **Statisticko-matematické metody** – studium jevů, jejichž charakteristika vyžaduje zpracování velkého množství podkladových údajů, umožňuje používání různých ukazatelů a charakteristik umožňující specifikovat rozdíly mezi různými soubory sídel
- e) **Srovnávací metoda** – umožňuje porovnání obdobných a rozdílných typů jednotlivých sídel a struktury osídlení, je založena na porovnávání vlivů geografického prostředí na polohu, podobu sídel a funkci sídel.

2.2 Cíle práce

Obecně formulovaným cílem bakalářské práce je vytvořit jednotný a ucelený dokument, který by mapoval historii a vývoj obce Ořechov. Zájemem je také zhodnotit vlivy, které měly dopad na podobu a uspořádání sídelní struktury obce. V neposlední řadě vytvořit materiál, který by byl pro obec prospěšný jako podklad pro studium historie a vývoje osídlení Ořechova.

Dílčími cíli jsou:

1. Analogicky uspořádat historii pozemkových úprav
2. Chronologicky analyzovat historický vývoj osídlení Ořechova
3. Porovnat podobu budov obce po 2. světové válce a dnes – vývoj vzhledu budov a spatření vlivu 2. světové války
4. Rekonstruovat vývoj sídelní struktury Ořechova pomocí historických map

3 Teoretická východiska

3.1 Geografie sídel

Geografie sídel patří mezi nejstarší vědní obory zaměřené na studium sídel. Předmětem studia tohoto vědního oboru jsou veškeré sídelní jevy, které se týkají sídelních jednotek a sídel a jejich rozložení na zemském povrchu. (Votrubec, 1980)

Existence sídel je spojena s lidmi, kteří je obývají a využívají. Proto jsou základními složkami všech sídel:

1. materiální formy (vlastní obydlí a doplňkové plochy)
2. sociální formy (obyvatelstvo a jeho činnost)

Tyto složky se vzájemně doplňují a ovlivňují, mají ale odlišný význam i charakter. Materiální formy mají vlastnost stability, utvářejí vnější vzhled sídla a jsou základem setrvačnosti sídel. Naopak sociální formy jsou proměnlivé a dynamické. (Tarabová, 1983)

3.2 Sídelní jevy, sídla

Sídelní jevy jsou materiální formy vznikající na místech trvalého nebo dočasného pobytu člověka. Tyto formy jsou lidmi přizpůsobovány v podobě obydlí. K označení skupiny obydlí používáme termíny: samota, vesnice, osada, městys, město. Všechny tyto skupiny obydlí můžeme souhrnně označit za sídla. (Hübelová, 2011)

Pod pojmem sídlo se rozumí skupiny lidských obydlí, v nichž obyvatelstvo žije, pracuje a vykonává ostatní činnosti. Obecně se za sídlo považuje každé obydlené místo nezávisle na počtu sídelních jednotek, trvalosti obývání a počtu jejich obyvatel. Sídlo je základní jednotkou osídlení a za sídlo považujeme každé obydlené místo, včetně příslušných ploch, které jsou jeho obyvatelstvem bezprostředně využívány. (Tarabová, 1983)

Každé sídlo je současně základním prvkem určitého sídelního systému se specifickou a zcela originální sídelní strukturou. Sídelní systém je souborem sídel určitého regionu, který je propojen vzájemně mezi sídelními vazbami a je tvořen sídly různé velikosti, funkce a typu. (Hübelová, 2011)

3.3 Vesnická sídla

Vesnická sídla v ČR tvoří podstatnou část obcí republiky. Neustále dochází k rychlé transformaci vesnických sídel, protože klesá podíl vesnického obyvatelstva, které má zdroj obživy v zemědělství, lesnictví a rybném a lesním hospodářství (primární sektor národní ekonomiky). Naopak více vzrůstá podíl osob, které z vesnic za prací vyjíždějí do druhého a třetího sektoru. Vesnice se tak stávají místy, která slouží hlavně k bydlení. (Tarabová, 1983)

3.3.1 Vymezení a druhy vesnických sídel

Mezi pojmy obec a sídlo je značný rozdíl. Obec je statisticko-administrativní jednotka, vymezená za administrativně-právním účelem a může se skládat z jednoho nebo více sídel, vísek a samot. Ve statistických lexikonech jsou pod tímto pojmem zahrnuta i města.

Pod pojmem sídlo se rozumí seskupení většího počtu obytných a neobytných domů, které je prostorově oddělené od jiného takového seskupení. V tomto smyslu je sídlo všeobecným geografickým pojmem. (Tarabová, 1983)

Kromě obce a sídla se v geografické literatuře často setkáváme s pojmy vesnice a osada. Vesnice je charakterizována jako relativně kompaktní venkovské sídlo, které charakterem zástavby, strukturou ploch intravilánu, velikostí staveb a jejich využitím, strukturou obyvatelstva a jeho počtem nese znaky monofunkčnosti spojené převážně se zemědělskou výrobou. Pojem osada pochází ze středověku, z dob osídlování nových území a rozumí se pod ním seskupení menšího počtu obydlí. V současnosti se pod tímto pojmem rozumí místní část obce, či sídla. (Tarabová, 1983)

Podle počtu usedlostí nebo sídelních jednotek Bašovský a Baran (1998) rozlišují tyto sídelní útvary:

1. **Samoty** – Jsou to izolovaná obydlí nebo sídelní jednotky (1-2), které mají velký odstup od jiných obydlí a jsou od sebe oddělené plochami polí, luk, lesa nebo jinými nezastavěnými plochami. Většinou nemají více jak 15 obyvatel. Samoty plní velmi rozsáhlou škálu funkcí. Mají zemědělský charakter nebo je jejich existence spojená s jinou činností, jako např. horské turistické chaty, mlýny, pily, benzinové pumpy, motely, železniční objekty apod.
2. **Vísky** – Tvoří seskupení několika usedlostí (5-15), které obvykle vznikly rozrůstáním samot, Vísky jsou velmi často součástí disperzního osídlení a spolu se samotami vytvářejí charakteristickou sídelní strukturu na velkých plochách, charakteristickou vlastností vísek v minulosti bylo, že se na nich nenacházeli žádná zařízení služeb, a proto neměli jiné než zemědělské obyvatelstvo
3. **Vesnice** – Seskupení většího počtu usedlostí, územně oddělené od jiného podobného seskupení. Na rozdíl od samot a vísek, které odráží blízké, či vzdálené příbuzenské vazby, vesnice charakterizují složitější sociálně-kulturní vazby a vybavenost.

3.3.2 Fyziognomie venkovských sídel

Když hodnotíme rozmanitost forem venkovského osídlení, vycházíme z rozdílů v členění (nárys) a uspořádání (půdorys) jednotlivých usedlostí nebo sídel. Tyto vnější stránky nám charakterizují jejich fyziognomii. V podobě sídelních forem se odráží ekonomická činnost jejich obyvatel, dále sociální postavení a majetkový poměr obyvatel, příslušnost k určité kulturní oblasti i stupeň přizpůsobení přírodním podmínkám. Při charakterizování nárysu venkovských sídelních jednotek si všímáme jejich vertikálního členění – výšky, počtu podlaží, členění stěn, tvaru střechy apod. Typické znaky nárysu

vycházejí z funkce sídelní jednotky, použitého stavebního materiálu, technické vyspělosti obyvatel, stavebního slohu

a tradičních kulturních prvků. Obtížnější je hodnocení nárysu jednotlivých venkovských sídel. Nemůžeme ho provádět jako pouhou sumarizaci nárysu dílčích usedlostí. Při jeho hodnocení se zaměřujeme hlavně na hodnocení množství a uspořádání typově blízkých budov a zdůraznění dominujících prvků. Při studiu podoby venkovských sídel je hlavní pozornost věnována půdorysu usedlostí a zejména půdorysným typům sídel. Hodnocení půdorysného uspořádání usedlostí vychází jednak z charakteristiky vzájemné polohy obytné a hospodářských částí, tvaru dvora apod. (Tarabová, 1983)

Charakteristika půdorysného uspořádání usedlostí vychází z analýzy tvarů a vzájemné polohy jednotlivých bloků zástavby a posouzení jejich orientace k průběhu místních komunikací nebo poloze návsí. U členění půdorysu i při dělení plužiny vycházíme při typizaci z rozdělení podle stupně jejich uspořádanosti a oddělujeme typy pravidelné (normové) a nepravidelné (přírodní). U pravidelných typů nacházíme podobné členění půdorysu nebo plužiny u velkého počtu sídel. Z toho vyplývá, že sídla byla zakládána plánovitě podle společného základního plánu. U typů nepravidelných žádné podobné rysy nenacházíme ani v uspořádání usedlostí ani v členění plužiny. Sídla s nepravidelným půdorysem vznikala postupně. (Tarabová, 1983)

3.3.3 Plužina

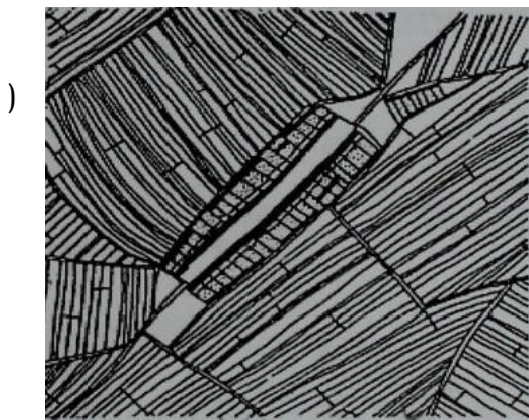
Za plužinu považujeme hospodářské pozemky, které zajišťovaly obživu vesnického obyvatelstva. Jedná se především o zemědělsky využívané polnosti. Rozvržení plužiny se odráží ve velikosti a tvaru polností. Závisí na přírodních podmínkách, způsobu obhospodařování a pozemkové držbě. Z hlediska přírodních podmínek byla důležitá zejména výšková členitost terénu včetně překážek, které byly hlavně strmé svahy a podmáčené údolní nivy. S terénním profilem a přírodními překážkami souvisela i přístupnost obhospodařovaných ploch pro člověka, tažná zvířata a později pro

mechanizaci. Z hlediska samotného obhospodařování půdy byl důležitý zejména způsob obdělávání a také kvalita půdy. (Čerňanský, 2010-2014)

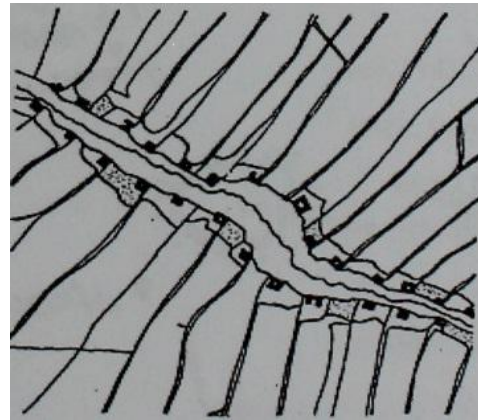
3.3.4 Rozdělení plužiny

Pravidelné typy

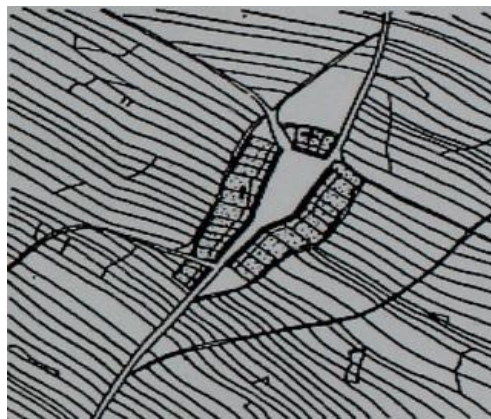
1. Traťová. Jejím hlavním rysem je rozdělení veškeré obdělávané plochy, která přísluší k sídlu, do několika velkých částí (tratí). Při vymezení jednotlivých tratí se přihlíželo na kvalitu půdy a každá trať měla půdu stejné bonity. Tratě byly dále děleny na rovnoběžné pásy polí
2. Záhumenicová. Půda byla rozdělena tak, že ke každé usedlosti patřil pás polí, který vedl od usedlosti až k hranici plužiny. Jednotlivé záhumenice měly zhruba stejnou šířku nebo se klínovitě rozšiřovaly.
3. Délková. Je kombinace záhumenicové a úsekové plužiny. Část je rozdělena na záhumenice a zbývající část na nepravidelné úseky. (Hübelová, 2011)

Obrázek 2 Traťová plužina (Mácel, 1955)

Obrázek 1 Záhumenicová plužina (Mácel, 1955)

Obrázek 3 Délková plužina (Mácel, 1955)

Nepravidelné typy

1. Úseková. Tyto plužiny byly u řady vsí dále děleny na rovnoběžné pásy polí. Toto rozdělení připomíná traťovou plužinu, proto se označuje za plužinu nepravou traťovou
2. Scelených úseků. Je charakteristická pro některé formy rozptýleného osídlení. Vyznačuje se nepravidelným tvarem bloků zemědělské půdy patřící jednotlivým usedlostem, které jsou obklopeny svými polnostmi. (Hübelová, 2011)

Obrázek 5 Úseková plužina (Máčel, 1955)

Obrázek 4 Plužina scelených úseků (Máčel, 1955)

3.3.5 Geomorfologické typy vesnických sídel

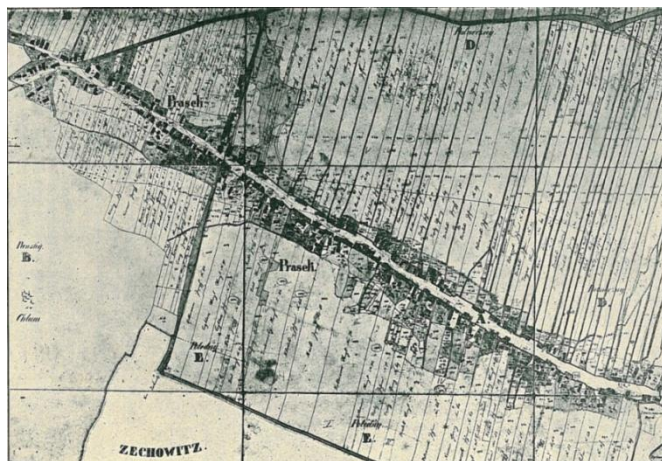
Cílem výzkumu půdorysně-genetických forem sídel je určit zeměpisné rozšíření jednotlivých typů sídel a jejich vývojové příčiny. Půdorysně-genetická typologie sídel tak pomáhá vysvětlit vznik a rekonstruovat proces osídlování. (Bašovský, Baran, 1998)

Půdorys neboli plán sídla je výsledkem dlouhodobého vývoje. Z genetického hlediska je potřeba rozlišovat staré vesnice a mladé vesnice. Staré vznikly na tzv. starém kulturním území, které člověk zaujal už ve středověku či starověku. Staré osady rostly náhodně, bez plánu a dělením majetků přibývaly nové domy. Oproti tomu mladé vesnice jsou výsledkem plánovitého

osídlení tzv. mladého kulturního území, tj. území doposud neosídlené. (Bašovský, Baran, 1998)

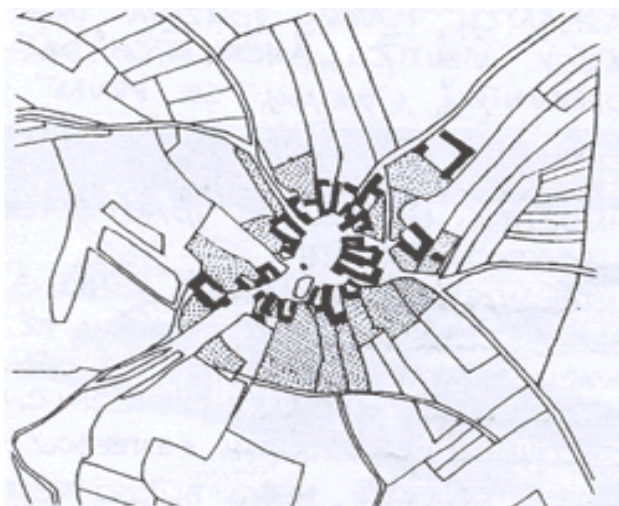
Při půdorysně-genetické typizaci vesnic je potřeba si všimat soustředění obydlí a jejich uspořádání. Podle půdorysu Halás (2013) vesnice rozdělujeme do tří skupin:

1. **Řadové.** Jsou to sídla, ve kterých jsou domy seskupeny podél linie. Ty jsou u nás nejrozšířenější a můžeme je dále dělit na :
 - a. Silniční vesnice. Typ sídla vyskytující se hlavně v staré sídelní oblasti. Vyznačuje se lineárním charakterem půdorysu. Domy jsou seřazeny těsně vedle sebe, zpravidla po obou stranách cesty nebo silnice. Dále jsou téměř vždy obráceny do ulice. Růstem silničních vesnic vznikají složitější půdorysné tvary, např. žebříkový, křížový typ.
 - b. Ulicovka. Domy ve vesnicích tohoto typu jsou také seřazené podél cesty, ale na rozdíl od silničních vesnic se jedná pouze o obecní (místní) cestu. Domy stojí těsně vedle sebe a tvoří souvislou ulici. Ulicovky bývají menší vesnice, které mají v katastru okrajovou polohu
 - c. Potoční řadová vesnice (poříční). Je sídlo, skrz které teče potok (řeka) a jeho vliv na rozložení domů je evidentní. Pokud potok (řeka) teče středem vesnice, jsou cesty po jeho stranách a ulice je široká.

Obrázek 6 Řadová vesnice (<http://tyfoza.no-ip.com>)

2. **Návesní.** Sídla, ve kterých se domy soustřeďují okolo náměstí nebo návsi. U těchto vesnic je koncentrační silou náves, ta může být oválná, kulatá nebo obdélníková. Mezi návesní vesnice patří:
- a. Okrouhlice. Má náves kruhovitěho nebo elipsovitého tvaru. Domy jsou postaveny štítem k návsi.
 - b. Oválnice. Obdobný typ jako okrouhlice

Obrázek 7 Návesní vesnice
(<http://www.dalekedusniky.cz/main/dusniky/historie.html>)

3. **Hromadné vesnice.** Jsou nejobvyklejším typem vesnice, který se vyskytuje na území České republiky. Vznikly buď jako primární útvar přizpůsobující se víc přírodním poměrům, nejčastěji nerovnému terénu nebo vznikly postupným vývojem ze samot a vísek.

3.3.6 Funkce venkovských sídel

Postupný úbytek obyvatelstva pracujícího v primárním sektoru národní ekonomiky má za následek proměnu venkovských sídel v sídla venkovského charakteru. Základem funkční klasifikace je určení místa jednotlivých sídel v územní dělbě práce. Dalším postupem je stanovení odvětví, které se rozhodující mírou podílí na celkové funkci sídla. Většina charakteristik

vychází z údajů o ekonomicky aktivním obyvatelstvu. Při funkční klasifikaci venkovských sídel vycházíme z jejich rozdělení podle dvou hledisek:

1. **Hledisko vlastní ekonomické aktivity obce.** Umožňuje rozčlenění ne městských sídel na základě vzájemného poměru obyvatelstva bydlícího a pracujícího v obci a obyvatelstva vyjíždějícího za prací mimo své bydliště. Podle tohoto kritéria rozdělujeme ne městská sídla zaměstnanecká, obytná a smíšená. Do zaměstnaneckých obcí patří ty, kde většina obyvatel pracuje v místě svého bydliště. Obytné obce nemají vlastní ekonomickou aktivitu a většina obyvatel za prací vyjíždí mimo obec. Smíšené obce mají víceméně vyrovnaný poměr mezi obyvateli, kteří ve vesnici pracují, a kteří za prací vyjíždí mimo obec.
2. **Hledisko funkční struktury** umožňuje stanovit funkční typ obce. Funkční strukturu ne městských sídel hodnotíme podle podílu pracujících v základních sektorech národní ekonomiky, případně podle podílů obyvatel pracujících v různých ekonomických odvětvích. Funkční charakteristiky, které potřebujeme ke zjištění klasifikace, získáváme na základě ekonomické struktury bydlícího obyvatelstva nebo ekonomické aktivity obyvatelstva pracujícího v obci. První variantu lze použít při určení základních funkcí pouze u obcí, kde většina ekonomicky aktivních obyvatel pracuje v místě bydliště, tudíž pouze v oblasti slabě industrializovaných regionů. Naopak v regionech, které jsou ekonomicky silně rozvinuté, je lepší použít ukazatele ekonomické struktury obyvatelstva pracujícího v obci, tj. součtu obyvatelstva v obci bydlícího a pracujícího a obyvatelstva dojíždějícího sem za prací. (Hübelová, 2011)

3.3.7 Doplnky architektonicko-urbanistické kompozice venkova

Součástí každé sídelní jednotky jsou doplňující stavby a památníky.

Halás (2013) je dělí na:

1. Členění a hranice pozemků a polí (stromy, hraničníky, ploty, meze, remízky)
 2. Staré úvozové cesty (s ovocnými a jinými alejemi, doprovázené mosty s lávkami)
 3. Drobné sakrální stavby (kříže, sloupy, boží muka, zvonice, kapličky)
 4. Pomníky a drobné památky (pomníky padlým z válek, pomníčky nehod a neštěstí)
 5. Studny, studničky, prameny
 6. Struktury obecních humen (ploty a ohrazení pastvin, trámy, stodoly, kůlny, ovocné sušírny)
 7. Historické technické struktury (větrné a vodní mlýny, pily, hamry, násypy lesních železnic, malé obecní vápenky, pás pohraničního opevnění)
 8. Krajinné technické prvky současné a nedávno minulé (meliorační šachty, betonová polní hnojiska, silážní věže, ocelokůlny, vodojemy).
- (Halás, 2013)

3.4 *Stručná historie pozemkových úprav*

Slovo katastr je odvozeno z latiny a ve volném překladu znamená soupis. Později býval tímto slovem označován přehledný soustavný popis zvláštních vlastností, osob, věci nebo práv. Novotný (1897) popisuje historii pozemkových úprav takto:

Zemské desky a urbáře

Šlechta si začala zajišťovat soukromá práva na majetek zápisem v zemských deskách už ve 14. století. Původně však tyto knihy, které byly vedené zemským soudem, sloužily k zápisům o soudních sporech. První písemný doklad o zápisech je ve formuláři zemského písaře z roku 1278.

Držebnosti poddaných a jejich povinnosti nechávala vrchnost do roku 1649 zapisovat do knih, kterým se říkalo urbáře. Pozemky zde zapsány poddaným byly nazývány urbánními, rustikálními nebo kontribuentními pozemky. Vrchnostenské pozemky se nazývaly panské, dominikální nebo dvorské. (Bumba, 2007)

Rustikální katastr

V roce 1650 se sněm království Českého usnesl na tom, aby byly daně vyměřovány na spravedlivějším a věcnějším základě. Těto dani měly být i nadále podrobeny jen statky a pozemky v držení poddaných. Vzniklý elaborát (1653-1656) byl prvním berním katastrem pro Čechy a je znám jako první rustikální katastr (první berní rula), který platil v letech 1656-1684. První rustikální katastr byl revidován a doplněn v letech 1674-1683 a uvádí se pak jako druhý rustikální katastr z roku 1684 (druhá berní rula), který platil až do roku 1748. Z první moravský katastr je možné považovat tzv. lánové rejstříky. (Novotný, 1897)

Tereziánský katastr

Dne 1. 5. 1749 vstoupil v platnost tzv. první tereziánský katastr rustikální, který nahradil předchozí berní rulu i moravské lánové rejstříky. Po nové generální vizitaci rustikální půdy začal v roce 1757 platit druhý tereziánský katastr rustikální. V roce 1749 byly zavedeny i nové příznávací listy pro statky dominikální, aby byla vyrovnána pozemková daň, a to dle počtu plochy půdy jednotlivých vrchností. Šetření bylo ukončeno roku 1756 a výsledný elaborát je známý pod názvem panské vyrovnání z roku 1757. Rustikální tereziánský katastr spolu s tereziánským katastrem dominikálním tvořily úplný a velký katastr všech pozemků a statků jak rustikálních tak dominikálních. (Novotný, 1897)

Josefský katastr

Dne 20. 4. 1785 nařídil Josef II. Patentem o reformě daně pozemkové

a vyměření půdy, že všechny úrodné pozemky dominikální i rustikální se uvnitř obce zaměří, zobrazí a určí jejich výměry a hrubý výnos podle úrodnosti. Patent zavedl dvě významné novinky – nahrazení dosavadní soustavy osídlení jiným, menším a četnějším daňovým prvkem – pozemkem a zaměření každého pozemku, a tak možnost zjištění jeho správné výměry a následně i výtěžku. Výsledný elaborát je znám jako josefský katastr. Jednalo se o první katastr, založený na přímém měření skutečného stavu v terénu. Šlechta s touto podobou nesouhlasila a tak si vymohla jeho zrušení a obnovení tereziánského katastru. (Novotný, 1897)

Tereziánsko-josefský katastr

Po zrušení josefského katastru platil tereziánský katastr jen krátkou dobu. Josefský katastr ukázal všechny nesprávnosti ve výměrách tereziánského katastru. Byl proto zaveden katastr, v němž se převzaly správné výměry z josefského katastru a ponechaly šlechtě výhody z ocenění exaequatoria. Nový katastr byl založen v roce 1792, nazýval se tereziánsko-josefský katastr a byl podkladem pro založení zemských desek a pro daňové předpisy až do roku 1860, kdy vstoupil v platnost operát stabilního katastru. (Novotný, 1897)

Stabilní katastr a pozemkové knihy

Základy dnešního novodobého katastru nemovitostí byly položeny nejvyšším patentem rakouského císaře Františka I. ze dne 23. 12. 1817 o dani pozemkové a vyměření půdy. Jejím základem byl přesný soupis a geodetické vyměření veškeré půdy, tzv. stabilní katastr. Stabilní katastr byl již zcela založen na vědeckých základech velko-měřítkového mapového díla. Hranice všech pozemků byly v přírodě za účasti jejich držitelů řádně vyšetřeny a označeny. Podrobné měření bylo realizováno ve většině případů metodou měřického stolu (grafickým protínáním). v Čechách probíhalo podrobné měření v letech 1826-1843, na Moravě 1824-1836. Všechny zaměřené pozemky byly zobrazeny a očíslovány jako parcely. Výměra jednotlivých parcel byla určena ze zobrazené plochy v mapě. Z měřického operátu stabilního katastru je dodnes odvozena i většina platných katastrálních map na území České republiky. Takové katastrální mapy (zpravidla v měřítku 1:2880) jsou platné na cca 70 % území dnešního státu. (Novotný, 1897)

Dne 25. 6. 1871 byl přijat obecný knihovní zákon (zákon z 25. 6. 1871 č. 95/1871 ř. z., o zavedení obecného zákona o pozemkových knihách) a dne 5. 12. 1874 zákon o založení nových pozemkových knih (zákon č. 92/1874 z.z.Č., o založení nových pozemkových knih pro království České a o jejich vnitřním zařízení). Bylo stanoveno, že v nových pozemkových knihách mají být zaneseny veškeré nemovitosti i práva a povinnosti s nimi spojené. Zákon stanovil, že pozemkové knihy jsou veřejné. Práva zapisovaná do pozemkových knih se nabývala vkladem. (Nedvídek, 2014)

Pozemkový katastr

Dne 16. 12. 1927 byl přijat zákon č. 177/1927 Sb. z. a. n., o pozemkovém katastru a jeho vedení (Katastrální zákon). Nově vyhotovované katastrální mapy byly zobrazovány v lokálním národním souřadnicovém systému Jednotné trigonometrické sítě katastrální (S-JTSK). Pro každou parcelu byl v pozemkovém katastru uveden držitel, výměra, vzdělávání (kultura), jakostní třída (ve škále 9 stupňů) a katastrální výtěžek. Podstatnými částmi pozemkového katastru byly: operát měřický (tj. mapy), operát písemný (tj. písemné sestavení výsledků šetření), sbírka listin (podle kterých se provádějí zápisy v pozemkovém katastru) a úhrnné výkazy (obsahují celkové údaje pozemkového katastru pro katastrální území anebo širší finanční obvody). Pozemkový katastr byl zákonem stanoven jako veřejný. Definováno bylo katastrální řízení, jako měření nebo místní šetření, prováděné pro založení nebo obnovení pozemkového katastru. Pozemkový katastr byl udržován v souladu se skutečným stavem a zákon stanovil pravidla součinnosti mezi katastrálními měřickými úřady a knihovními soudy (jejich vzájemnou ohlašovací povinnost). Všeobecná ohlašovací povinnost byla stanovena všem držitelům pozemků. Pozemkový katastr byl velmi přesný a spolehlivý především do r. 1938. Později již nebyla jeho údržba dostatečná a zejména po r. 1945 (poválečné konfiskace a přidělové řízení) se začal hrubě rozcházet se skutečností a po roce 1956 se přestal udržovat vůbec. Katastrální zákon č. 177/1927 Sb. byl zcela zrušen až v roce 1971 zákonem č. 46/1971 Sb., o geodézii a kartografii. (Nedvídek, 2014)

Katastr nemovitostí České republiky

Od 1. 1. 1993 nabyla účinnost zcela nová právní úprava (zákon č. 264/1992 Sb., kterým se mění občanský zákoník a některé další zákony, zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon) a zákon č. 359/1992 Sb. o zeměměřických a katastrálních orgánech). Katastr nemovitostí České republiky (KN), zřízený novou právní úpravou, integruje do jediného instrumentu funkci bývalé pozemkové knihy i bývalého pozemkového katastru. Státní správu KN vykonávají zákonem zřízené katastrální úřady. Věcná práva, jejichž nabytí není podmíněno vkladem, se do KN zapisují záznamem. Katastrální operát tvoří soubor geodetických informací - SGI (zahrnující katastrální mapu a ve stanovených katastrálních územích i její číselné vyjádření), soubor popisných informací - SPI (zahrnující údaje o katastrálním území, o parcelách, o stavbách, o vlastnících a jiných oprávněných a o právních vztazích), souhrnné přehledy o půdním fondu, dokumentace výsledků šetření a měření a sbírka listin.

Od roku 2001 začal být katastr nemovitostí veden v informačním systému katastru nemovitostí (ISKN), který technicky umožnil, že k údajům katastru vedeným ve formě počítačových souborů může každý získat i dálkový přístup pomocí počítačové sítě za úplaty a za podmínek stanovených prováděcím právním předpisem. (Nedvídek, 2014)

4 Výsledky práce

4.1 Obec Ořechov

Obec Ořechov se nachází 15 km jihozápadně od Brna. Aktuální počet obyvatel k 31. 12. 2014 byl 2598. Katastr obce má 1969 ha zemědělské a lesní půdy. Dnešní Ořechov vznikl sloučením tří dříve samostatných obcí – Ořechova, Ořechoviček, Tikovic v roce 1946. Před 2 sv. válkou měly tyto obce cca 3000 obyvatel a stálo zde 641 domů. Nyní jich je 800 včetně bytových domů. (Obec Ořechov, 2015)

Obrázek 8 Současné ortofoto obce (geoportál cuzk.cz)

4.1.1 Infrastruktura a vybavenost obce

Materiální formy

Obyvatelům Ořechova a spádových obcí Silůvek, Prštice, Hajan a Nebovid slouží ordinace praktické lékařky, dětská, gynekologická, dvě ordinace zubní a lékárna. Všechny tyto služby jsou soukromé. V Ořechově je 5 prodejen s potravinami a tři restaurace.

Pro veřejnou tělovýchovnou činnost slouží dvě tělocvičny – jedna tělocvična je ve škole a druhá v Orlovně. Dále je zde stadion pro místní fotbalový klub FC Ořechov. Sokol Ořechov provozuje tenisové kurty v tzv. Rybníčkách. Je zde také nově vybudovaný areál Petang – klubu. V budově obecního úřadu je pošta. Na 1328 hektarech zemědělské půdy hospodaří Agro a.s. Ořechov. Motoristům slouží v obci benzínová čerpací stanice s celodenním provozem. V letech 1992–2005 byl v obci vybudován plynovod, vodovod a kanalizace s čističkou odpadních vod. (Obec Ořechov, 2015)

Sociální formy

Známi jsou ořechovští ochotníci, kteří pod názvem Ořechovské divadlo vystupují po celé republice a na divadelních přehlídkách již byli několikrát vyznamenáni. Činný je hasičský sbor, myslivecký spolek, organizace zahrádkářů, chovatelů a včelařů. Myslivecký spolek vlastní střelecký a zábavní areál s chatou. Pod hlavičkou Orla dosahují úspěchů ořechovští šachisté. (Obec Ořechov, 2015)

4.2 Původ jména obce

Původ názvu obce Ořechova svědčí o tom, že se zde již v dávných dobách pěstovaly ořechy. Daří se jim zde i dnes, díky poměrně vyrovnanému podnebí na začátku jara. V minulosti se obec nazývala Ořechové, Ořechoví a ve středověkých latinských textech se uváděla jako Urzechow nebo Urehow, ale i Orzechav. Ořechovičky se psaly latinsky jako Ursichau Parvum. Na staré německy psané listině Kateřiny z Lomnice z roku 1317, zakladatelky kláštera sv. Anny na Starém Brně, se píše jako Minner Orsechau, Malý Ořechov. Německý překlad Gross Urhau a Klein Urhau vznikl ne zcela přesným překladem latinského názvu Urehau do němčiny. Na mapě Moravy z roku 1790, odvozené z mapy Müllerovy, kterou používala rakouská armáda, se již uvádí Gross Urhau a Klein Urhau jako oficiální název. Je však nutno uvést, že Němci v těchto obcích nikdy nežili a objevovali se zde jen náhodně

a izolovaně. Obec Tikovice se původně jmenovala Štikovice, což se odůvodňuje tím, že na jejím katastru bývaly rybníky, kde se dařilo štikám. Latinský název obce ve 14. stol. byl Stikowic. (Dostál, 1996)

Prvním historikem původních obcí byl F. A. Slavík, a ten tehdy pokládal za úřední názvy obcí jména Ořechové, Ořechovičky a Štikovice. Z nejstarších dochovaných památek vyplývá, že historie těchto obcí byla společná jejich katastry a později se i chalupy na hranicích dotýkaly, takže jejich vzájemný společenský styk byl zcela běžný. (Dostál, 1996)

4.3 Archeologické nálezy na území obce

Velice výhodná poloha Ořechova lákala člověka už od nejranějších prehistorických období. Nachází se zde rozlehlé lesy, řeka a celá obec je situovaná na kopci, což zaručuje rozhled do širokého okolí. Jsou zde zastoupeny skoro všechny etapy osídlení našeho území až na dobu Stěhování národů a dobu římskou, kdy byl okres Brno-venkov jen zřídka osídlen. Osídlení katastru Ořechova je stejnoměrné po celém území

a obsahuje nepřeberné množství hmotného archeologického materiálu. Na tomto zkoumaném území si můžeme povšimnout patrných změn sídelní strategie, kdy člověk sestupuje z vyšších poloh čím dál níž, s měnícím se klimatem a jiným typem obstarávání si potravy, až se ocitne přímo u řek, kde můžeme nalézt lokality typické pro dobu bronzovou a mladší prehistorická území. Bohatství ořechovských archeologických památek si všimli již první průkopníci archeologie na Moravě již na konci 19. stol., to byl nestor české archeologie Dr. Wankel a jeho dcera, známá národopiska a významná obyvatelka Ořechova Lucie Bakešová. (Šterc, 2000)

Starší doba kamenná (2 mil. -10 tis. př. n. l.)

Vyznačuje se nahodilým využíváním přírodních zdrojů bez ohledu na budoucnost, avšak novými poznatky a výzkumy se prokázalo, že v nejdřívejších paleolitických společenstvích byl cyklus obstarávání potravy promyšlenější.

Mezi nejvýznamnější lokalitu nálezů patří území dvou tratí „Rybářka“ a „Na výhoně“, je zde výborný rozhled do krajiny kontrolující údolí Bobravy a velmi kvalitní výhled do Dyjsko-Svrateckého úvalu, kde bylo možno pozorovat migraci velké zvěře. Mezi další lokality starší doby kamenné patří tratě: Randlík, Hondle, Padělky, Kabáty, Nad Loučkami a Zdravá voda. Mezi nejčastější nálezy patřili pazourek, pěstní klín a drásadla, dále několik sídelních lochů. (Šterc, 2000)

Mladší doba kamenná (4800-4000 př. n. l.)

V této době člověk přechází k intenzivnímu hospodářství a způsob opracování kamenných nástrojů je značně složitější. Člověk začíná pěstovat obilí a chovat dobytek

Významnými lokalitami nálezů jsou tratě Zahrádky, Kabáty, Na výhoně a Rybářka. K nálezům patřila keramika a štípaná a hlazená kamenná industrie. (Šterc, 2000)

Konec doby kamenné (3500-2000 př. n. l.)

Začínají se u nás objevovat první kovové výrobky ze stříbra, zlate, mědi a jejich slitin. Byl zaveden nový typ orby hákem tažným dobytkem

K nálezům z tohoto období patří hlavně malovaná keramika, kamenná industrie, šipka a zdobené pazourkové úštěpy z tratí Loučky, Ketmanky a Na Výhoně. (Šterc, 2000)

Doba bronzová (2000-750 př.n.l)

Probíhá výrazné zrychlení hospodářského a společenského vývoje. Používá se poprvé cínový bronz. Dále se rozvíjí dálkový obchod – objevení prvních platidel (měděné hřivny, sady měděných kroužků)

Nejvýznamnějšími nalezišti jsou tratě Záhumenice a Husárky. (Šterc, 2000)

Halštát (800-400 př. n. l.)

Zde neproběhly významné změny kromě prvního používání železných předmětů. (Šterc, 2000)

4.4 Nejstarší písemné památky

I přes nesčetné archeologické nálezy, kterým se budu blíže věnovat v praktické části, se o obcích nemůžeme nikde dočíst až do 13. Stol. Ořečovské obce se nacházely mimo hlavní obchodní cesty, po nichž proudil hospodářský život středověké společnosti, a byly tedy stranou obchodního a veřejného dění. Z tohoto důvodu byl rozvoj obcí velmi pomalý a nevýrazný. Staré písemné památky uvádí pouze ojedinělé události, týkající se vrchnostenských zájmů. První písemná zmínka o obci pochází z privilegia markraběte Přemysla, vydaném v Brně 4. listopadu 1234, Rajhradskému klášteru, v němž mu markrabě poskytl větší pravomoc, než doposud měl. (Dostál, 1996)

4.5 Významné historické události obce a jejich vliv na rozvoj obce

4.5.1 Události do konce 19. stol.

Nejhorší období za existence obce nastalo za třicetileté války v době, kdy švédové obléhali Brno a drancovali okolí. Roku 1646 obec shořela a byla vylidněna. Posléze dochází k pomalé konsolidaci obce. V 17. století se věnovala pozornost evidenci půdy a domů. (Dostál, 1996)

Díky zavedení „tereziánského katastru“ máme první evidenci zemědělské půdy Ořechova z roku 1750 v hektarech:

Tabulka 1 Evidence zemědělské půdy Ořechova 1750 (Ořečovská kronika, vlastní zpracování)

Typ	Ořechov	Ořechovičky	Tikovice
Orná půda	1402	775	1330
Zahrady	19,2	8	10,6
Pastviny	28,5	9	64,5
Vinice	12,7	-	40,3
Lesy	19,5	-	-
louky	32	0,5	60

Počet domů a obyvatel byl k r. 1790 vykázán takto:

Tabulka 2 Počet domů a obyvatel Ořechova 1790 (Ořechovská kronika, vlastní zpracování)

	Ořechov	Ořechovičky	Tikovice	Celkem
Domy	67	52	57	176
Obyvatelé	403	302	348	1053

Po vydání patentu Marií Terezií roku 1744, díky němuž se zavedlo vyučování čtení, psaní a počítání, děti ve věku 6-12 let byla umístěna škola v Ořechově do domu č. 66, od roku 1876 se vyučovalo v nové budově postavené na návrší za kostelem.

Roku 1866 proběhla prusko-rakouská válka, v níž se na obou stranách fronty střetlo 440 000 mužů. Když pruská vojska zvítězila 3. 7. 1866 u Sadové, pronikli Prusové až k Vídni a část vojska prošla také Ořechovskými obcemi. V Ořechovské kronice se uvádí, že do Ořechova přišla pruská kavalerie dne 12. 7. 1866 pod velením generála Pluela, který se ubytoval na faře a spolu se svými vojáky drancoval obce až do konce srpna. Za pobytu vojáků vypukla v obci cholera, které podlehl 80 občanů. (Dostál, 1996)

Dne 15.1 1871 byla uzavřena kupní smlouva na jméno Františka X. Bakeše, na svobodný dvůr v Ořechovičkách. Ten se zde nastěhoval roku 1874 se svou manželkou Lucií Bakešovou, která se zasloužila o uvedení a obnovení lidového tance Královničky, kterým je obec proslulá. Královničkám se dostalo největšího uznání na Národopisné výstavě česko-slovanské v Praze roku 1895. Do Prahy byla vyslána skupina národopisných pracovníků pod vedením Leoše Janáčka a v jejím rámci i ořechovský soubor Královniček s Lucií Bakešovou, Na této výstavě soubor dosáhl velkého úspěchu.

O kulturní rozvoj obce se zasloužila také Františka Kyselková, která se stala sběratelkou lidových písní, které zaznamenávala s vysokou přesností. Na Moravě, Čechách a na Slovensku sesbírala asi 4800 lidových písní, z nichž asi 100 pochází přímo z Ořechova a okolí. Kulturní rozvoj obce má za následek také hospodářský rozvoj obce. Na katastru obce se nacházelo velké množství neúrodné půdy nevyužitelné ani k pastvě, a tak bylo na těchto místech, dle ořechovské kroniky, vysázeno 41 000 stromů.

Roku 1870 byla v obci zřízena cihelna, díky níž se chalupy začaly stavět z pálených cihel. Roku 1890 došlo k šíření cholery po obci, tato událost se řadí k dalším z negativních vlivů na rozvoj obce. Významnou událostí pro ořechovské obce bylo založení Sboru dobrovolných hasičů roku 1878. (Dostál, 1996)

Počet domů a obyvatel byl zaznamenáván v průběhu celého 19. století a činil:

Tabulka 3 Počet domů a obyvatel konec 19. století (Ořechovská kronika, vlastní zpracování)

Domy	Ořechov	Ořechovičky	Tikovice	Celkem
1834	92	87	62	241
1869	100	106	109	315
1890	129	130	131	390
Lidé				
1834	526	524	477	1527
1869	611	664	657	1932
1890	762	839	716	2317

4.5.2 Události 20. stol.

Roku 1904 založilo několik dělníků v Ořechově tělocvičnou jednotu Sokol. První sokolovna byla postavena 1909. V roce 1908 byl zřízen poštovní řád a sídlil v domě č. 151.

Za první negativní vliv, který se v 20. století obce dotkl, je považována

1. Světová válka, v té zahynulo celkem 69 mužů, kteří do války narukovali.

Co se týče složení obyvatel, tak významným zdrojem obživy byla ve většině případů stále půda, ale v důsledku technického pokroku se zvýšil počet řemesel a také se zvýšil počet obyvatel dojíždějících za prací do Brna.

Na konci 20. let byl v obci uskutečněn průzkum sociálního složení obce a bylo zjištěno 1001 obyvatel žijících v obci (pouze část Ořechov), z čehož bylo 140 továrních dělníků, 62 zemědělských dělníků, 53 rolníků, 25 živnostníků, 5 obchodníků a 1 umělecký malíř. I přes absenci průzkumu v Tikovicích a Ořechovičkách můžeme předpokládat obdobné složení.

V průběhu roku 1926 byly započaty montážní práce na vnějších rozvodech i vnitřních instalacích. U boží muky byl vybudován transformátor a 11. 9. 1926 byl napojen elektrický proud. (Poledňa, 1996)

Obec za 2. světové války

V historii obce byla nejvíce ničující 2. světová válka, když obec na jaře 1945 několik týdnů okupovali němečtí vojáci. Dne 24. dubna 1945 došlo v obci k rozhodující bitvě, když ruská kozácká jízda pronikla obcí, a odrazila německá vojska, která okupovala Ořechovský kostel. Němci ustoupili směrem k Brnu a vyklidili všechny ořechovské obce. Hmotné škody způsobené během fronty byly obrovské. Žádný dům nezůstal bez poškození, všechny doškové střechy v obcích shořely. Z 640 obytných domů bylo úplně zničeno 176. Poškozeny byly i veřejné budovy, zejména školy. Z kostela zůstala ruina, ale naštěstí starobylé zvony na věži zůstaly bez poškození. Zničena byla sokolovna, hostinec a většina vesnických chalup včetně obecné školy. Mnoho lidí přišlo za fronty o střechu nad hlavou. Kvůli této události se z Ořechova vystěhovalo celkem 204 rodin čítajících 823 příslušníků. Na

bitevním poli východně od Ořechova bylo mnoho tanků, mezi kterými se nacházely trosky transportérů, kulometry a rozházené střelivo. Na památku těchto tragických událostí bylo v Ořechově vybudováno pohřebiště Rudé armády, v němž bylo uloženo 1452 padlých vojáků z Ořechova a okolí. (Schildberger, 1996)

4.6 Sloučení obcí

Dne 12. září 1946 vstoupilo v platnost rozhodnutí Zemského národního výboru v Brně č. 33078/III/15/46, ze dne 4. Zář, jímž Ořechov, Ořechovičky a Tikovice byly sloučeny v jednu obec. Slavnostní vyhlášení bylo uskutečněno na oslavě státního svátku 28. října 1946 v Prozatímním divadle.

Po tomto sloučení bylo několikrát uvažováno o pojmenování ulic. Vyskytly se potíže při projednávání této otázky v pozemkových knihách, změnách parcelních čísel a stavebních číslic. Až v roce 1956 bylo rozhodnuto, že ulice budou pojmenovány a očíslovány, aniž by se to dotklo dřívějších písemných záznamů. K právoplatnému pojmenování došlo podle rozhodnutí Místního národního výboru v Ořechově, ze dne 29. 11. 1956. (Poledňa, 1996)

4.7 Katastr Ořechova

Z hlediska materiálních forem sídelních jednotek lze katastr obce popsat následujícím způsobem. Na severu sousedí katastry Ořechova s katastry Střelice a Moravan, na východě Želešic a Hajan, na jihu Syrovic a Mělčan a na západě s katastry obcí Silůvek, Prštice a Radostice.

Společenský život se v obci soustřeďoval na návrší, kde se nacházely nejdůležitější budovy. Byl zde kostel, škola, hospoda, orlovna a sokolovna s rozsáhlým hřištěm. (Dostál, 1996)

Centrum obce se postupně přesunulo k budově obecního domu, ve kterém měla sídlo radnice, pošta, četnická stanice a ordinace obvodního lékaře.

Součástí obce jsou i místní trati Loučky a Kopec, ležící nad bývalou cihelnou. Nedaleko se nachází stará část obce zvaná Svadilov, kde bylo v dávných dobách sídlo dvora téhož jména.

V Ořechovičkách, které se rozkládají severozápadně od Ořechova, se nenacházely žádné veřejné budovy. Výraznou částí je Kerendov, Východní stranu Kerendova tvořila „Druhá strana“, která se svažovala na náves přes Bránu. Tato náves je nejstarší část Ořechoviček. Dále zde je rybník s kaplí sv. Cyrila a Metoděje, která sloužila jako zvonice a odměřovala celé obci čas ranní, polední a večerního klekání. Tikovice tvoří jihozápadní část Ořechova a žili zde hlavně bohatí sedláci. Katastry ořechovských obcí jsou protkány hustou sítí polních cest, které umožňují přístup ke všem polním tratím. Na konci vesnice vede k severu třešňová alej k poutnímu místu Peregrinu, vzdálenému asi půl hodiny cesty odtud. Peregrin byl významnou lokalitou, jejíž nejnižší svahy omývá řeka Bobrava, která zde tvoří hranici mezi katastrem mordvanským a ořechovským. Z Peregrinu vede lesní cesta do údolí Bobravy k Novému mlýnu, který se již nachází na katastru obce Moravan. (Dostál, 1996)

Údolí řeky Bobravy tvoří severní hranici katastrů ořechovských obcí. Dále proti proudu Bobravy od Nového mlýna, se nachází Anenský mlýn, který po staletí patřil k majetku Anenského kláštera v Brně. Deset minut cesty směrem k Ořechovu najdeme památník zvaný „Husův kámen“ s pamětní deskou připomínající pětisté výročí upálení mistra Jana Husa. Proti proudu řeky nedaleko od Husova kamene se nachází Šafránkův mlýn, který se dříve jmenoval Kartouzský. Dále je zde Spálený mlýn, který leží v katastru Tikovic. Spálený mlýn dostal tento název, protože vyhořel. Z Tikovic vede západním směrem silnice do Silůvek, která byla vybudována již roku 1846. Na konci Tikovic je hřbitov z roku 1856. Ze spodní části vesnice vede nyní silnice vybudovaná teprve v r. 1949 do Mělčan. (Dostál, 1996)

4.8 Ořechovské tradice

Do sociálních forem Ořechova lze zařadit i Ořechovský kroj, další tradiční oblečení Ořechova a jeholidové zvyky.

4.8.1 Ořechovský kroj a tradiční oblečení

Z důvodu blízké vzdálenosti k Brnu a přizpůsobování se městským obyčejům, došli vlastivědní pracovníci k závěru, že se v Ořechově lidový kroj nedochoval. Záznamy ve Vlastivědě moravské z roku 1897 jsou tak stručné, že neposkytují dostatek informací pro rekonstrukci kroje. Přesto můžeme považovat za lidový kroj ten, který se nosil koncem 18. Století. Ženy tehdy nosily dvě sukně různých barev, na které si přivazovaly zástěry bílé nebo světlé barvy, bohatě vyšívané náměty z rostinné tematiky. Ve všední dny nosily kabátek s rukávy u ramen zdviženými, které se k rukám pozvolna zužovaly. Na hlavě měly „vídeňské šátky“, které si svobodná děvčata uvazovala různým způsobem. Svobodná děvčata chodila do kostela v rukávcích s kordulou, bez kabátku a prostovlasá. Vlasy si splétala do copů, zatímco vdané ženy dávaly přednost drdolu sepnutému jehlicemi. Muži měli kalhoty zhotovené buď ze žluté koženky, nebo z tmavé soukenné látky s nohavicemi, které sahaly pouze ke kolenům, pod nimiž se spínaly velkými kovovými knoflíky, od kterých visely dolů kožené střapce. Obouvali si střevíce zdobené kovovými přezkami a modré vlněné ponožky sahající ke kolenům. Košile mužů byly vždy bílé barvy, u svobodných vyšívané a zavazovaly se zpravidla u krku tkanicemi. Mužské kabáty měly krátké šosy a šily se v různých barvách. (Dostál, 1996)

Obrázek 9 Vídeňský šátek (Ořečovská kronika)

Obrázek 10 Ořečovský kroj (Ořečovská kronika)

4.8.2 Lidové zvyky

K lidovým krojům se zákonitě pojí i lidové zvyky. Objevení lochů Lucii Bakešovou mělo zcela mimořádný význam pro poznání, jak naši předci pohřbívali své zesnulé na přelomu pohanské a křesťanské doby. Skutečnost, že pohřby konali žehem a popel ukládali do popelnic, je u starých Moravanů všeobecně známá. V Ořechovičkách byly nalezeny důkazy, že popelnice se ukládaly nejen na polích a zahradách, ale také do lochů, což svědčí o užším vztahu k zesnulým.

Mezi zvyky dále patřily písně a tance, vztahující se k jarnímu slunovratu. O smrtné neděli se ve všech ořečovských obcích udržoval zvyk „vynášení Smrtky“. Příchod jara byl dále provázen otloukáním pišťal z vrbových nebo topolových proutků. O velikonocích si chlapci pletli „žily“ z vrbových proutků. Dále se do oken dávaly bezové větvičky, které měly mít schopnost zabránit čarodějnicím, aby vlétly oknem do domu.

Velmi proslulé sou dále hody v ořečovských obcích. (Dostál, 1996)

4.9 Podoba obce a obydlí

Dle geomorfologického uspořádání Ořechov, Ořechovičky i Tikovice vykazují ve svém nejstarším centru okrouhlicový způsob zástavby. V současnosti se obec řadí k řadovým vesnicím.

4.9.1 Fyziognomie obce

Jádro nejstarší zástavby v Ořechově bylo kolem kostela. Podle Vlastivědy Moravské, 1897, domy stojí vedle sebe, průčelím do ulice a před nimi byly jen zřídka zahrádky. Stavby od založení cihelny roku 1870 byly stavěny z nepálených cihel, které se obkládaly cihlami pálenými. Průčelí bylo pravidelně obráceno do ulice a štíty sousedních domů přiléhají těsně k sobě. Přední část domu obsahuje obydlí – 1 nebo 2 světnice, kuchyni a komoru. Do každého domu je samostatný vchod a samostatný vjezd, ten je uzavřen vraty, která se z jedné části otvírala a z druhé skládala. Blízko vrat se nacházela kůlna, kryté místo pro vozy a jiné nářadí. Nábytek ve světnici byl: silný dubový stůl, kolem něho u zdi byla lavice a nad stolem připevněna dřevěná římsa se zábradlím, na ní byli umístěny mísy, talíře, džbány a jiné nádoby. Naproti stolu u druhé zdi byla postel. Strop byl dřevěný z trámů a podlaha hliněná. V Tikovicích byla nejstarší zástavba v trojúhelníkovém tvaru kolem kostela. Zde bylo jádro původní okrouhlice, která se mohla snadno uzavírat z bezpečnostních důvodů a bránit. Dle Vlastivědy Moravské z roku 1897 zde byly domy stavěny těsně vedle sebe, průčelím do ulice. Teprve od 30. let 19. století se objevují jednoduché podrovnávky a od 70. let 19. století bylo zvykem před domy stavět předzahrádky. Uvnitř domů byl trámový strop, kterému se říkalo podlaha. Okrouhlicová zástavba se nacházela i v Ořechovičkách kolem rybníka a kaple. Podoba obydlí byla stejná jako v Ořechově a Tikovicích. (Vlastivěda Moravská, 1897)

Veškerá zemědělská plocha obce je rozdělena do několika velkých částí - tratí. Radíme ji tedy mezi plůžiny pravidelného typu – traťové.

4.10 Srovnání budov Ořechova v průběhu let v obrázcích

1. Škola, dnes zdravotní středisko

Obrázek 12 Škola 1945 (vlastní archiv)

Obrázek 11 Zdravotní středisko 2015 (vlastní snímek)

2. Základní škola

Obrázek 13 Základní škola 1968 (vlastní archiv)

Obrázek 14 Základní škola 2015 (vlastní snímek)

3. Kostel všech svatých

Obrázek 15 Kostel všech svatých 1870 (Ořečovská kronika)

Obrázek 16 Kostel všech svatých cca 1920 (vlastní archiv)

Obrázek 18 Kostel všech svatých 1945 (vlastní archiv)

Obrázek 17 Kostel všech svatých 2015 (vlastní snímek)

4. Ulice Zahradní

Obrázek 19 Ulice Zahradní 1967 (vlastní archiv)

Obrázek 20 Ulice Zahradní 2015 (vlastní snímek)

5. Ulice Pavlíkova

Obrázek 22 Ulice Pavlíkova 1945 (vlastní archiv)

Obrázek 21 Ulice Pavlíkova 2015 (vlastní snímek)

6. Orlovna

Obrázek 24 Orlovna 1945 (vlastní archiv)

Obrázek 23 Orlovna 2015 (vlastní snímek)

7. Kerendov – restaurace U Rybníčka

Obrázek 26 Restaurace U Rybníčka 1945 (vlastní archiv)

Obrázek 25 Restaurace U Rybníčka 2015 (vlastní)

4.11 Funkční struktura obce

Tabulka 4 Zaměstnanost obce (www.czso.cz, vlastní zpracování)

Ekonomicky aktivní celkem	Zaměstnaní celkem	Zaměstnaní v zemědělství, lesnictví, rybářství	Zaměstnaní ve službách	Vyjíždějící za prací mimo obec
1159	1062	32	535	423

Z hlediska vlastní ekonomické aktivity obce lze Ořechov klasifikovat jako smíšenou obec, dále pak z hlediska funkční struktury je obec zaměřená hlavně na sektor služeb.

Podnikatelské subjekty podle právní formy

Tabulka 5 Podnikatelské subjekty podle právní formy (www.czso.cz, vlastní zpracování)

	Registrované podniky	Podniky se zjištěnou aktivitou
Celkem	516	286
Fyzické osoby	417	223
Fyzické osoby podnikající dle živnostenského zákona	364	190
Fyzické osoby podnikající dle jiného než živnostenského zákona	40	23
Zemědělní podnikatelé	11	8
Právnícké osoby	99	63
Obchodní společnosti	56	44
akciové společnosti	3	3
Družstva	3	3

Podnikatelské subjekty podle převažující aktivity

Tabulka 6 Podnikatelské subjekty podle převažující aktivity (www.czso.cz, vlastní zpracování)

	Registrované podniky	Podniky se zjištěnou aktivitou
Celkem	516	286
A Zemědělství, lesnictví, rybářství	26	14
B-E Průmysl celkem	98	56
F Stavebnictví	82	51
G Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	94	45
H Doprava a skladování	11	7
I Ubytování, stravování a pohostinství	19	12
J Informační a komunikační činnosti	4	4
K Peněžnictví a pojišťovnictví	25	16
L Činnosti v oblasti nemovitostí	9	3
M Profesní, vědecké a technické činnosti	46	24
N Administrativní a podpůrné činnosti	8	4
O Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	2	2
P Vzdělávání	10	9
Q Zdravotní a sociální péče	8	3
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	8	2
S Ostatní činnosti	48	29

4.12 Doplnky architektonicko-urbanistické kompozice Ořechova v obrázcích

**Obrázek 28 Památník padlým vojákům za 2. světové války
(vlastní snímek)**

**Obrázek 27 Kaplička sv. Peregrina (vlastní
snímek)**

Obrázek 30 Křížek Kerendov

Obrázek 29 Památník T.G. Masaryka (vlastní snímek)

Obrázek 32 Boží muka Ořechov

Obrázek 31 Kaplička sv. Cyrila a Metoděje (Ořechovičky)

Obrázek 33 Husův kámen

5 Rekonstrukce vývoje sídelní struktury obce pomocí historických map

V následující části práce se budu zabývat rekonstrukcí vývoje obce pomocí historických map. První mapy z 18. století byly hlavně informativního charakteru. Není zde zakreslená přesná podoba a struktura obce, ale pouze zaznačení jaké místo v prostoru jí náleží.

První mapou, na které lze přesněji vidět strukturu obce, byla mapa obce z 1. vojenského mapování z let 1764-1768. Pro její vytvoření sloužila jako podklad Müllerova mapa. I toto mapování nebylo příliš přesné, jelikož bylo tvořeno tzv. metodou „od oka“, tzn. pouhým pozorováním terénu, ale díky ní máme první představu o tvaru a velikosti obce.

Nejpřesnější a mapou, kterou jsem zvolila pro srovnání současného stavu obce se stavem historickým, byla mapa z povinných císařských otisků stabilního katastru z roku 1825. Na této mapě již můžeme jasně vidět strukturu a velikost obce.

5.1 Müllerova mapa Moravy - 1742

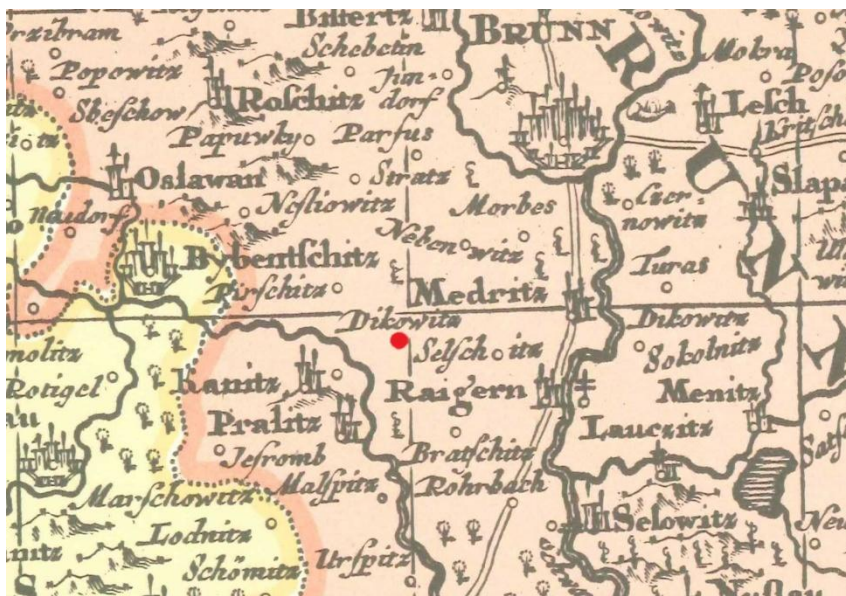
První významnou mapou, na které se setkáváme, alespoň s jednou částí obce byla Müllerova mapa Moravy. Zde vidíme červeně označenou část obce, konkrétně Tikovice (Dikowitz).

Obrázek 34 Müllerova mapa Moravy, výřez (geoportál cuzk.cz)

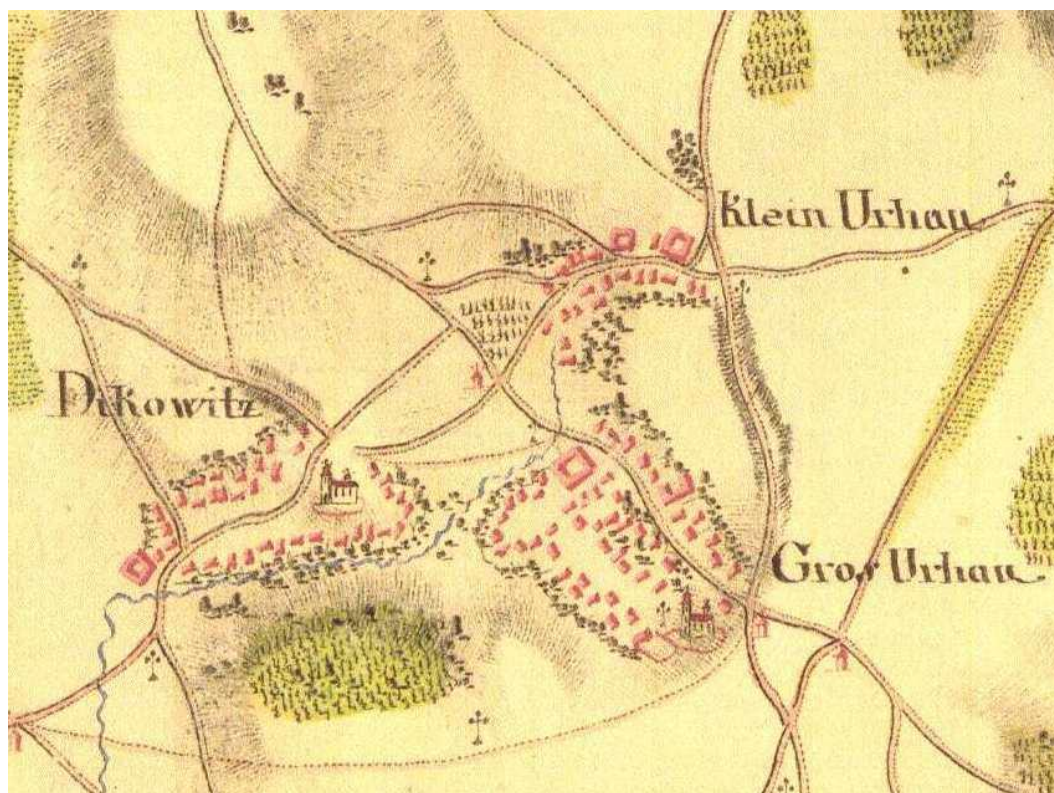
5.2 Seutterova mapa Moravy – polovina 18. století

Další mapou, na které můžeme vidět zakreslenou část obce je Seutterova mapa Moravy z roku 1750, zde je stejně jako na Müllerově mapě zaznačena pouze Tikovická část obce.

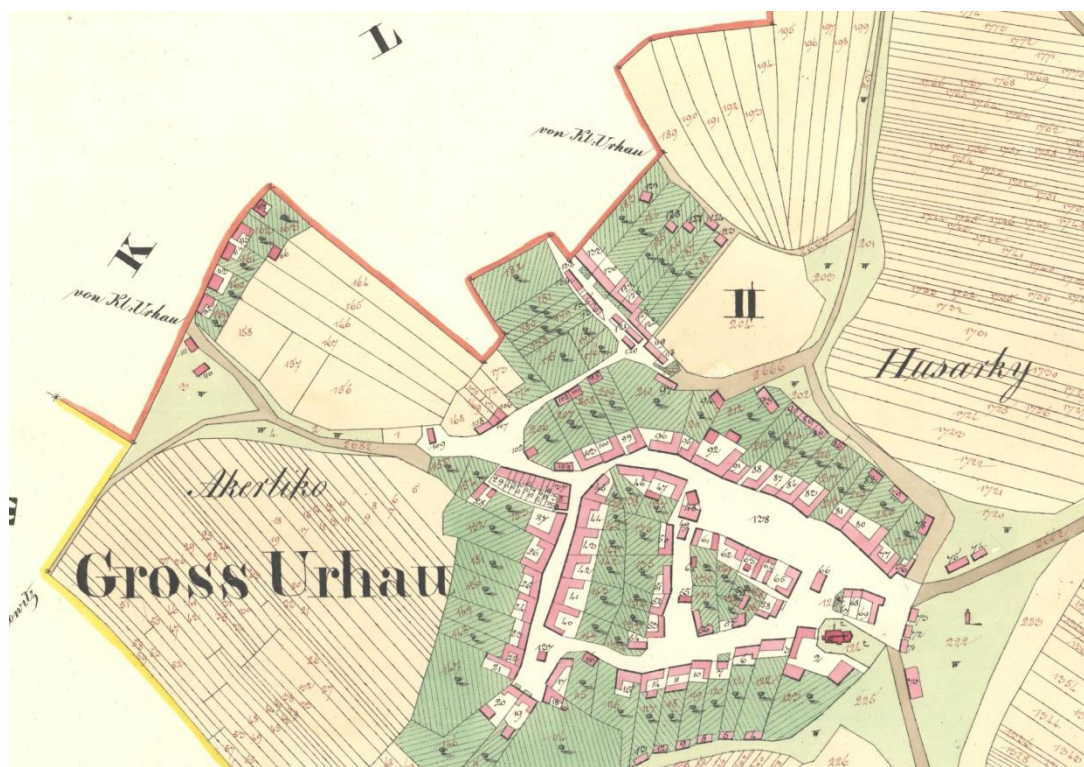
Obrázek 35 Seutterova mapa Moravy, výřez (geoportál cuzk.cz)

5.3 1. vojenské mapování – 1764-1768

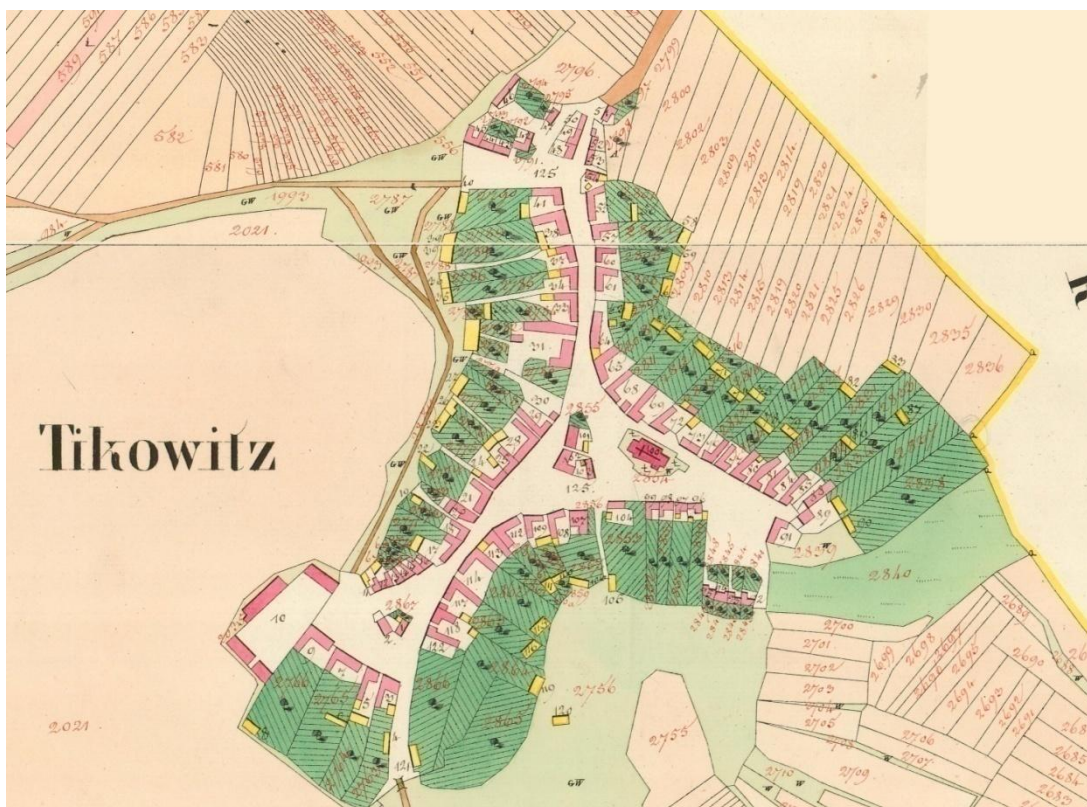

Obrázek 36 1. vojenské mapování, výřez (geoportál cuzk.cz)

5.4 Povinné císařské otisky – 1825

Obrázek 37 Povinné císařské otisky 1825, Ořechov (geoportál cuzk.cz)

Obrázek 39 Povinné císařské otisky 1825, Tikovice (geoportál cuzk.cz)

Obrázek 38 Povinné císařské otisky 1825, Ořehovičky (geoportál cuzk.cz)

5.5 Rekonstrukce podoby obce

Ořechov

Obrázek 40 Porovnání Ořechov

Tikovice

Obrázek 41 Porovnání Tikovice

Ořehovičky

Obrázek 42 Porovnání Ořehovičky

Zástavba se v průběhu historického vývoje jednotlivých částí obce vyvíjela (obr. 40, 41, 42). Počet domů byl na konci 19. Století 390 a k roku 2015 v obci stojí kolem 800 domů. Jen v průběhu let 2010-2012 bylo v Ořechově postaveno 33 domů. Důsledkem výstavby rodinných domů vznikla v roce 2012 v Ořechově nová ulice, Bakešova, viditelná na mapě Ořechoviček, v pravé části obrázku. Proto by měla být zřízena pravidla, kterých by se prostorový rozvoj obce měl držet, aby se historický půdorys zachoval i do budoucna. Minimálně by výstavba nových budov měla být upřednostňována na parcelách zaniklých objektů, kterých je v obci mnoho. Není proto vhodné zastavovat volnou krajinu individuální zástavbou jakéhokoliv charakteru. Výstavba by také neměla být prováděna v zemědělsky obhospodařovaných plochách, které obklopují obec ze všech stran, tento faktor prostorový růst obce limituje. K zachování půdorysu obce je nezbytné upřednostňovat doplňování přirozené proluky v uliční frontě. Jelikož obec patří do skupiny řadových vesnic, u které jsou domy seskupeny podél silnice nebo ulice, je třeba novostavby navázat na pozici těchto linií, na kterých spočívají čelní fasády sousedních domů. Také podoba obydlí by měla být jednotná. Trend domů v obci je: řadová, jednopatrová nebo přízemní obydlí se sedlovou střechou. Tato tradice by neměla být narušena příliš moderními podobami domů.

Další vývoj sídelní struktury a výstavba sídelních jednotek nemá zásadní omezení. Kromě zemědělské půdy obklopující obec, která ji limituje v prostorovém růstu, žádné jiné faktory negativně ovlivňující růst obce nespátřují. Dopravní dostupnost je velmi dobrá, jelikož obec leží přímo po trase silnice 2. třídy (152) a je dobře dopravně dostupná ze všech světových stran. Z hlediska infrastruktury je obec nadprůměrná.

Obec v průběhu let prošla mnoha negativními i pozitivními vlivy, které se podepsaly na jejím sídelním vývoji.

K významným negativním vlivům můžeme zařadit:

- kompletní vyhoření a vylidnění obce roku 1646 - následkem této události došlo k velmi pomalé konsolidaci a navrácení do původního stavu, které trvalo bezmála 100 let
- drancování obce za prusko-rakouské války.
- 2. světová světová válka, která se obce dotkla přímo. Proběhla zde v dubnu 1945 bitva, při které došlo k zruinování celé obce, včetně kompletního zničení třetiny domů, tato událost měla negativní vliv nejen na sídelní strukturu obce, ale i na sociální, jelikož se z obce vystěhovalo přes 800 občanů z 2000.

K jasně pozitivním vlivům na vývoj sídelní struktury můžeme zařadit:

- zřízení cihelny roku 1870, díky tomu se domy začaly stavět z cihel, domy byly modernější a odolnější.
- zvýšení zaměstnanosti v obci následkem průmyslové revoluce v 19. století, kdy lidé získali práci v továrnách v Brně, následkem toho měli více peněz a vynaložili více finančních prostředků na zvelebování svých obydlí a výstavbu nových

I přes nesčetné negativní vlivy, které obec postihly při jejím vývoji, byla vždy snaha o zachování historického půdorysu a podoby domů. Tento fakt lze vyzorovat na srovnání obrázků (po 2. světové válce a dnes). Když došlo ke kompletnímu zničení budov, vždy jejich obnova proběhla tak, aby byla zachovaná podoba minulé nebo se jí alespoň přibližovala. Nezměnění historického půdorysu lze prokázat porovnáním mapy stabilního katastru (1820) s mapou současnou. I po sloučení obcí roku 1946 nelze pozorovat změny ve struktuře obce, jelikož všechny tři části obce ležely vždy tak blízko u sebe, že byly téměř propojené.

K pozitivním faktorům růstu obce patří informovanost občanů, kteří se novinky dozívají každý den v 12:45 a v 16:45 prostřednictvím místního rozhlasu. Dále vychází třikrát ročně obecní zpravodaj, který dostane každá domácnost zdarma a ve kterém se občané můžou dočíst o plánovaných akcích a výstavbách v obci, ale taky o kulturním dění. Za zmínku stojí i

starost o vzhled obce, který má na starost údržba obce Ořechov, která zaměstnává 4 zaměstnance starající se o zeleň obce, čistotu veřejných prostranství, ale také o biokoridory a aleje. Dále je občanům k dispozici celkem 60 kontejnerů na tříděný odpad (plast 28, papír 15, sklo 17), pro odpad, který nepatří do popelnic pro komunální odpad nebo do kontejnerů na tříděný odpad, slouží obecní sběrný dvůr, který je otevřen každou sobotu a který je pro občany Ořechova zdarma – tento fakt má vliv na ekologické smýšlení občanů. Ke kvalitě obce dopomohla i rozsáhlá rekonstrukce všech chodníků v obci, výstavba nových a zpevnění cyklistických tras procházejících lesem. Kvalitní je také autobusová hromadná doprava, která spojuje obec hlavně s městem Brnem a přilehlými obcemi nebo navazuje na vlakovou dopravu v Silůvkách.

Dalo by se říct, že všechny prvky, které se týkají růstu obce, jsou pozitivní, až na rozšířený vandalismus, ke kterému dochází prostřednictvím sprejování nových fasád budov, ničením vysázených stromků nebo úmyslným žhářstvím. Tento faktor spolu s nízkým rozpočtem obce, který nepokrývá veškeré náklady obce (oprava silnic, chodníků, opravy obecních domů) patří k limitujícím faktorům růstu obce.

Díky své poloze, relativně blízko městu Brnu, své velikosti a vybavení patří Ořechov mezi atraktivní obce pro život. Nachází se zde veškeré služby, které by obec měla mít, je zde obecní knihovna, praktická lékařka pro dospělé a praktická lékařka pro děti a dorost, zubní ordinace, veterinární ordinace, lékárna, kavárna a pizzerie, několik pohostinství, masna, prodejna textilu, prodejna pečiva, benzinová pumpa, prodejna bytových doplňků, květinářství a 5 prodejen s potravinami. Pravidelně zde probíhají kulturní akce pro občany, např. myslivecký ples, farní ples, masopustní průvod, Cyrilometodějské hody, rozsvěcování vánočního stromu a vědecko-historické přednášky. Atraktivita obce se podepisuje na výstavbě nových domů a stěhování nových občanů, v průměru se každý rok do obce nastěhuje 55 lidí.

K rozvoji obce by přispělo více volnočasových aktivit pro seniory, jelikož se současné volnočasové aktivity zaměřují hlavně na děti, od různých sportovních kroužků, po hudební, výtvarné nebo literárně dramatické. V minulosti se v obci nacházel klub důchodců, ale ten byl z časových a kapacitních důvodů roku 2012 zrušen.

Kapacita základní školy je dostačující, momentálně školu navštěvuje cca 300 dětí na 21 učitelů, dojíždějí sem i děti z blízkých vesnic, hlavně ze Silůvek, Hajan, Želešic, Moravan, Nebovid, Prštic a Radostic. Kvůli stěhování do obce hlavně rodin s dětmi by byla potřeba navýšit kapacitu mateřské školy, která je momentálně okolo 108 dětí, v současnosti je tato kapacita dostačující, avšak z dlouhodobého hlediska nikoliv.

Výsledky práce, kterými jsou: popis historie obce, popis vývoje podoby obydlí a půdorysu obce a rekonstrukce historických map obce, se shodují s danými cíli práce, které jsem si stanovila. Na sledování historie obce lze identifikovat faktory, ať už negativní nebo pozitivní, které měly vliv na její sídelní vývoj. Pomocí popisu vývoje podoby obydlí a půdorysu obce se podařilo konstatovat, zda a jak se podoba změnila. Na tento výstup navazuje rekonstrukce historické mapy z roku 1897, díky které lze konkrétně změny v osídlení určit.

6 Závěr

Na základě vytýčených cílů se podařilo definovat a rozdělit základní pojmy geografie sídel a popsat historii pozemkových úprav. V praktické části byla obec Ořechov analyzována metodou terénního výzkumu, historickou metodou, kartografickou, statisticko-matematickou a srovnávací metodou.

Historie obce byla rozdělena na několik částí a to na:

1. Archeologické nálezy na území obce od doby kamenné po období Halštatu
2. Události obce do konce 19. století
3. Události 20. století

Dále byla popsána infrastruktura a vybavenost obce, její fyziognomie a funkční struktura. Pomocí vlastních obrázků proběhlo srovnání podoby obydlí po 2. světové válce s podobou dnešní. Vývoj obce a její poloha byla rekonstruována díky historickým mapám a na přesnějších z nich byla provedena transformace do současné mapy obce pomocí programu Microstation od firmy Bentley.

7 Seznam použité literatury

BARAN, Vladimír a Oliver BAŠOVSKÝ. *Geografia sídiel*. Banská Bystrica, 1998.

BUMBA, Jan. *České katastry od 11. do 21. století*. Praha, 2007.

ČERŇANSKÝ, Martin. Historická plužina. *Lidová architektura* [online]. 2014 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/architektura-historie/vesnice-osidleni/pluzina.htm>

Daleké Dušníky. *Daleké Drušníky a Druhlice* [online]. [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.dalekedusniky.cz/main/dusniky/historie.html>

DOSTÁL, Miroslav, Jiří POLEDŇA a Vlastimil SCHILDBERGER. *Ořechovská kronika: Vydáno k 50. výročí sloučení obcí Ořechova, Ořechoviček a Tikovic*. Ořechov, 1996.

HALÁS, Marián, Šárka BRYCHTOVÁ a Miloš FŇUKAL. *Geografie obyvatelstva a sídel* [online]. In: . Olomouc, 2013 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: http://geography.upol.cz/soubory/lide/halas/ZH1/ZH1_Skriptum.pdf

HÜBELOVÁ, Dana a Petr CHALUPA. *Sídelní struktury v přehledu a cvičeních*. Brno, 2011.

Mácel, Otakar. *Základní problematika urbanistické struktury vesnice v Čechách a na Moravě I a II*. Brno, 1955.

NESVATBOVÁ, Martina. *Analýza vývoje sídelní struktury Olomouckého kraje*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého

NOVOTNÝ, František a Lumír NEDVÍDEK (ed.). *Nauka o rakouském katastru a o knihách pozemkových se zvláštním zřetelem na Království České* [online].

2014 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z:
http://cuzk.cz/CUZK/media/knihy/Novotny%20F%20Nauka%20o%20rakouskem%20katastru/00_obs.htm

Obec Ořechov [online]. In: . [cit. 2015-12-15]. Dostupné z:
<http://www.orechovubrna.cz/obec/>

SLAVÍK, František A. *Vlastivěda Moravská: II. Místopis Moravy*. Brno, 1897.

ŠTERC, Ivo. *Pravěk okresu Brno-venkov: Středoškolská odborná činnost*. Ivančice, 2000.

TARABOVÁ, Zdenka a Petr CHALUPA. *Základy geografie obyvatelstva, demografie a geografie sídel*. Brno, 1983.

VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia, 1980.

Ostatní zdroje

<http://archivnimapy.cuzk.cz/>

<http://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Oboustranná silniční vesnice. *Národopisný věstník Československý* [online]. 1841 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://tyfoza.no-ip.com/vestnik/html/knihy/vestnik26/texty/vest2728-0016.htm>

Obec Ořechov: Vybrané údaje za obec [online]. In: . [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi>

8 Seznam Obrázků

Obrázek 1 Záhumenicová plužina.....	8
Obrázek 2 Traťová plužina.....	8
Obrázek 3 Délková plužina	8
Obrázek 4 Úseková plužina	9
Obrázek 5 Plužina scelených úseků.....	9
Obrázek 6 Řadová vesnice	10
Obrázek 7 Návesní vesnice	11
Obrázek 8 Současné ortofoto obce (geoportál cuzk.cz).....	18
Obrázek 9 Ořečovský kraj (Ořečovská kronika)	29
Obrázek 10 Vídeňský šátek (Ořečovská kronika).....	29
Obrázek 11 Zdravotní středisko 2015 (vlastní snímek).....	31
Obrázek 12 Škola 1945 (vlastní archiv).....	31
Obrázek 13 Základní škola 2015 (vlastní snímek)	31
Obrázek 14 Základní škola 1968 (vlastní archiv).....	31
Obrázek 15 Kostel všech svatých 1870 (Ořečovská kronika).....	32
Obrázek 16 Kostel všech svatých cca 1920 (vlastní archiv).....	32
Obrázek 17 Kostel všech svatých 2015 (vlastní snímek)	32
Obrázek 18 Kostel všech svatých 1945 (vlastní archiv).....	32
Obrázek 19 Ulice Zahradní 1967 (vlastní archiv).....	33
Obrázek 20 Ulice Zahradní 2015 (vlastní snímek)	33
Obrázek 21 Ulice Pavlíkova 1945 (vlastní archiv)	33
Obrázek 22 Ulice Pavlíkova 2015 (vlastní snímek).....	33
Obrázek 23 Orlovna 2015 (vlastní snímek).....	34
Obrázek 24 Orlovna 1945 (vlastní archiv)	34
Obrázek 25 Restaurace U Rybníčka 2015 (vlastní snímek).....	34
Obrázek 26 Restaurace U Rybníčka 1945 (vlastní archiv).....	34
Obrázek 27 Kaplička sv. Peregrina (vlastní snímek)	37
Obrázek 28 Památník padlým vojákům za 2. světové války (vlastní snímek).....	37
Obrázek 29 Památník T.G. Masaryka (vlastní snímek)	37
Obrázek 30 Křížek Kerendov.....	37
Obrázek 31 Kaplička sv. Cyrila a Metoděje (Ořechovičky)	38
Obrázek 32 Boží muka Ořechov.....	38

Obrázek 33 Müllerova mapa Moravy, výřez (geoportál cuzk.cz)	40
Obrázek 34 Seutterova mapa Moravy, výřez (geoportál cuzk.cz)	40
Obrázek 35 1. vojenské mapování, výřez (geoportál cuzk.cz)	41
Obrázek 36 Povinné císařské otisky 1825, Ořechov (geoportál cuzk.cz)	41
Obrázek 37 Povinné císařské otisky 1825, Ořechovičky (geoportál cuzk.cz)	42
Obrázek 38 Povinné císařské otisky 1825, Tikovice (geoportál cuzk.cz)	42
Obrázek 39 Transformace, Ořechov	43
Obrázek 40 Transformace Tikovice	44
Obrázek 41 Transformace Ořechovičky	45

9 Seznam Tabulek

<i>Tabulka 1 Evidence zemědělské půdy Ořechova 1750 (Ořechovská kronika, vlastní zpracování)</i>	<i>22</i>
<i>Tabulka 2 Počet domů a obyvatel Ořechova 1790 (Ořechovská kronika, vlastní zpracování)</i>	<i>23</i>
<i>Tabulka 3 Počet domů a obyvatel konec 19.století (Ořechovská kronika, vlastní zpracování)</i>	<i>24</i>
<i>Tabulka 4 Zaměstnanost obce (www.czso.cz, vlastní zpracování)</i>	<i>35</i>
<i>Tabulka 5 Podnikatelské subjekty podle právní formy (www.czso.cz, vlastní zpracování)</i>	<i>35</i>
<i>Tabulka 6 Podnikatelské subjekty podle převažující aktivity (www.czso.cz, vlastní zpracování)</i>	<i>36</i>